

Nepaprastas
Paryžiaus
skersgatvio
knygynas

Įkvepiantis pasako-
jimas apie tiek tiek
pakvėišusius žmones –
visiems, kas nori užversti
knygą šypsodamiesi.

LIRE

baltos lankos

Christine
FÉRET-FLEURY

Christine Féret-Fleury

Nepaprastas
Paryžiaus skersgatvio
knygynas

romanas

Iš prancūzų kalbos vertė Lina Perkauskytė

baltos lankos

Versta iš:
Christine Féret-Fleury, *La Fille qui lisait dans le métro*,
Denoël, 2017

Redaktorė
Akvilė Rėklaitytė

Korektorė
Rūta Lazauskaitė

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: perduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-609-479-076-8

Copyright © Éditions Denoël, 2017
Published by arrangement with Lester Literary Agency.
© Lina Perkauskytė, vertimas į lietuvių kalbą, 2018
© Baltų lankų leidyba, 2018

Vyriškis žalia skrybėle visada įlipdavo Bersi stotelėje, visuomet pro priekines vagono duris, ir lygiai po septyniolikos minučių pro tas pačias duris išlipdavo Mot-Piké-Grenelės stotelėje – dienomis, kai tvarkingai paeiliui keisdavosi sustojimai, skimbtelėjimai ir metalo trinksėjimai, kai nebūdavo ypatingų spūsčių, avarijų, nelaimių, streikų, stabčiojimų dėl eismo reguliavimo. Eilinėmis dienomis. Tokiomis dienomis apima jausmas, kad esi gerai suteptos mašinos, didžiulio mechanizmo sraigtelis: čia kiekvienas, patinka jam tai ar ne, turi savo vietą ir atlieka savo vaidmenį.

Tokiomis dienomis Žiuljeta, pasislėpusi už drugelio formos saulės akinių ir storo šaliko, kurį močiutė Adrijana 1975 metais numezgė savo dukrai, – jo tikslus ilgis buvo du metrai penkiasdešimt centimetrų, o spalva – išblukusi mėlyna: tokios spalvos būna tolimos viršukalnės vasarą, septintą valandą vakaro, ir ne bet kur, o Prado aukštumose, žvelgiant Kanigu pusėn, – svarydavo, ar jos gyvenimas šiame pasaulyje bent kiek reikšmingesnis už voro, kurį ji šįryt nuskandino duše.

Jai nepatiko nukreipti srovę į juodą plaukuotą kūnelį ir akies krašteliu stebėti, kaip karštligiškai kruta, o paskui staiga sulinkusios sustingsta plonos kojytės, regėti, kaip voras sukasi, lengvas ir bereikšmis nelyginant iš jos mėgstamiausio megztinio

išpeštas vilnos siūlelis, kol galiausiai srovė jį nuplukdo į vandens ištekėjimo skylę, o ši bematant energingai užkemšama kamščiu.

Serijinės vorazudystės. Vorai kasdien lįsdavo lauk, ropodavo iš kanalizacijos, įveikę nežinia kaip prasidėjusią kelionę. Gal vis tie patys, nublokšti į sunkiai įsivaizduojamas tamsias gelmes, į miesto įščias, primenančias milžinišką knibždantį ir dvokiantį gyvasties rezervuarą, jie ištiesdavo kojeles, atgydavo ir imdavo ropštis aukštyn, nors jų pastangos beveik visuomet būdavo pasmerktos nesėkmei? Žiuljeta, kaltės ir pasibjaurėjimo kamuojama žudikė, save regėjo lyg dievybę – negailestingą, bet išsiblaškiusią arba dažniausiai pernelyg užsiėmusią, kad vykdytų savo misiją, tad vartus į Pragarą prižiūrinčią tik priešokiais.

Ko gi tikėjosi tie vorai, galiausiai iškėlę koją į sausumą, jei galima taip pasakyti? Į kokią kelionę jie buvo pasiryžę leisti ir kodėl?

Galbūt į šį klausimą būtų galėjęs atsakyti vyriškis žalia skrybėle, jei Žiuljeta būtų išdrįsusi jo paklausti. Kiekvieną rytą jis atsegdavo portfelių, išsitraukdavo į ploną, kone permatomą popierių – irgi žalio atspalvio – suvyniotą knygą, ir lėtais, tiksliais judesiais atlenkdavo popieriaus kraštus. Po to įkišdavo pirštą tarp puslapių, atskirtų to paties popieriaus juostele, ir pradėdavo skaityti.

Knygos pavadinimas buvo *Žmogui, gyvūnams ir menams naudingų vabzdžių istorija, papildyta priedu apie kenksmingų vabzdžių naikinimą*. Vyriškis paglostydavo dėmelėmis margintos odos viršelį, aukso siūlais puoštą nugarėlę, kurios raudoname fone ryškėjo pavadinimas. Atsiversdavo knygą, prisikišdavo ją prie veido, primerkęs akis traukdavo į save jos kvapą.

Perskaitydavo du tris puslapius, ne daugiau, lyg gurmanas, mažu sidabrinu šaukšteliu skanaujantis kremu įdarytus pyragaičius. Jo veide nušvisdavo mįslinga patenkinta šypsena – visai kaip Češyro katino iš *Alisos Stebuklų šalyje*, to animacinio filmo, galvodavo sužavėta Žiuljeta.

Kambrono stotelėje toji šypsena išblėsdavo, ją pakeisdavo nusiminusi, apgailestaujanti išraiška; vyriškis vėl užlenkdavo popierių, knygą įkišdavo į portfelį, spragtelėdavo užraktus. Ir atsistodavo. Jis dar nė sykio nežvilgtelėjo į Žiuljetą, nors ši, sėdėdama priešais jį arba įsikibusi į turėklą, kasdien blizginamą daugybės pirštinių arba plikų rankų, ryte rydavo jį akimis. Vyriškis nutoldavo mažais žingsneliais, tiesus it styga, ligi pat kaklo užsagstytu paltu ir ant kairiojo antakio užsmakta skrybėle.

Jei ne ta skrybėlė, toji šypsena ir tas portfelis, kuriame jis slėpė savo turtą, Žiuljeta turbūt nebūtų jo atpažinusi. Šis žmogus buvo kaip daugybė kitų – nei gražus, nei bjaurus, nei patrauklus, nei atstumiantis. Kiek stambokas, nenusakomo amžiaus – na, nusakomo, „jau amžiuje“, jei kalbėsime klišėmis.

Žmogus.

Arba veikiau – skaitytojas.

– *Bitė, šilkaverpis, chermesas, skydamaris, krevetė, vėdarėliai, kantaridės, dėlės...*

– Ką ten šneki?

Pusbalsiu murmėjusi Žiuljeta krūptelėjo.

– O, nieko! Šiaip skaičiuotė... Bandžiau prisiminti pavadinimus...

– Gavau buto Voltero bulvare energinio naudingumo duomenis, – pranešė Klojė, ji Žiuljetos nė nesiklausė. – Ar byla pas tave?

Kiek padelsusi, Žiuljeta linktelėjo. Ji tebegalvojo apie vyriškį su žalia knyga, vabzdžius, vorus – šįryt nuskandino du.

– Duok. Įdėsiu, – tarė ji.

Pasisukusi su kėde, iš vienos iš lentynų, dengiančių visą kabineto sieną, Žiuljeta ištraukė aplanką ir įkišo ten lapus. Aplankas, pastebėjo ji, buvo šlapimo spalvos. Liūdniau ir būti negali. Visos sulinkusios lentynos su styrančiomis etiketėmis – jų kampai jau buvo atsiklijavę, – atrodė, tuojau ją užgrius nelyginant purvo nuošliauža. Žiuljeta užsimerkė, įsivaizduodama paviršiuje sproginėjančių burbulų pokšėjimą bei smarvę, ir stipriai užsispaudė nosį, mėgindama numalšinti kylantį šleikštulį.

– Kas tau? – pasiteiravo Klojė.

Žiuljeta gūžtelėjo pečiais.

– Tu nėščia? – neatstojo bendradarbė.

– Nieko panašaus. Tik svarstau, kaip tu gali dirbti, sėdėdama priešais šią sieną... Ta spalva pasibjaurėtina.

Klojė spoksojo į ją išplėtusi akis.

– Pasibjaurėtina, – pakartojo ji skiemenuodama. – Na, tu ir nusišneki. Daug nesąmonių esu girdėjusi, bet tokios dar niekad neteko. Tai tik bylos. Gerai, jos negražios, bet... Tau tikrai viskas gerai?

Žiuljeta trūkčiojamu ritmu barbeno į stalą: *bitė, šilkaverpis, chermesas, skydamaris, krevetė, vėdarėliai, kantaridės, dėlės...*

– Puikiai, – atsakė ji. – Ką skaitai, važiuodama metro?

Vagone sėdėjo garbaus amžiaus moteris, matematikos studentė, mėgėjas ornitologas, sodininkas, įsimylėjęlė – bent jau taip Žiuljeta sprendė iš jos kiek trūkčiojančio kvėpavimo ir smulkių ašarėlių, kurios sužibdavo ant blakstienų, jai įveikus tris ketvirtadalius meilės romano: ji ryte rijo tas storas knygas nuo dažno skaitymo užsilanksčiusiais kampais. Kartais ant viršelio būdavo pavaizduota apsikabinusi pora kraujo raudonumo fone arba iškalbingi liemenėlės nėriniai. Nuoga vyro krūtinė, moters juosmens ir klubų linkis, suglamžyta paklodė arba dvi rankogalio sagos, santūrų pavadinimą pabrėžiantis odinis jojimo rimbas... ir tos ašaros, kurios maždaug ties 247 puslapiu (Žiuljeta patikrino, paslapčia užmetusi akį į kaimynę) pradėdavo telktis merginai ant blakstienų ir lėtai riedėdavo jos skruostais, kai ji užsimerkdavo ir nejučia atsidusdavo, kilstelėdama itin padoriu megztinuku aptemptas apvalias krūtis. „Kodėl 247 puslapis?“ – svarstydavo Žiuljeta, žvilgsniu sekdamą Diuplekso stotelės peronu skubantį išskeistą skėtį, nuo įkypai krintančių lietaus šuorų saugantį visus šeimos narius – šių tebuvo matyti kojos: mažos kojytės rudo velveto kelnėmis, didelės džinsuotos kojos ir lieknos kojos dryžuotomis pėdkelnėmis. Kas gi ten vyksta, koks jausmas staiga užplūsta, kas drasko širdį, koks nerimas

gniaužia gerklę, kas pribloškia – gal geismas, o gal atsidavimas? Užsisvajojusi Žiuljeta pirštais glostydamo savo knygos viršelį – pati ją atsiversdavo ne itin dažnai, buvo pernelyg užsiėmusi kitų stebėjimu. Kišeninio formato knyga kava sulaistytais puslapiais ir sueižėjusia nugarėle keliaudavo iš krepšio į krepšį: pradedant didele rankine antradieniais (tą dieną ji po darbo traukdavo apsipirkti), baigiant nedideliu rankinuku penktadieniais (penktadienio vakarai buvo skirti kinui). Tarp 32 ir 33 puslapių įkištas atvirukas jau daugiau nei savaitę nebuvo pajudėjęs iš vietos. Jame pavaizduotą peizažą – kalnų kaimelį, besidriekiantį toluoje virš nurudavusių laukų mozaikos, – Žiuljeta dabar siejo su garbaus amžiaus moterimi: ši visuomet sklaidydavo tą patį virtuvės receptų rinkinį ir kartais nusišypsodavo, tarytum kokio nors patiekalo aprašymas jai būtų priminę pašėlusią jaunystę, o kartais knygą užversdavo, uždėdavo ant jos ranką be jokio žiedo ir pro langą žvelgdavo į Sena kylančius laivus arba į lietaus nublizgintus stogus. Galinio viršelio centre buvo išspausdintas tekstas italų kalba, o po juo – nuotrauka, kurioje puikavosi dvi stambios paprikos, pūstašonis pankolis ir gabalas mocarelos su tiesiu įrėžiu, paliktu peilio kauline rankena.

Bitė, šilkaverpis, chermesas, skydamaris, krevetė, vėdarėliai, kantaridės, dėlės... Carciofi, arancia, pomodori, fagiolini, zucchini... Crostata, lombatina di cervo, gamberi al gratin... Žodžiai-drugeliai, skrajojantys po sausakimšą vagoną ir galiausiai nutūpiantys jai ant pirštų. Šis vaizdinys Žiuljetai atrodė kvailokas, bet kitokio ji negalėjo sugalvoti. Beje, o kodėl drugeliai? Kodėl ne jonvabaliai, keletą akimirų žybčiojantys, o paskui užgęstantys? Kada ji matė jonvabalius? Niekada, tiesą sakant. Jonvabalių niekur nebėra – ši mintis Žiuljetai kėlė baimę. Tik

prisiminimai. Kuriuos jai pasakojo močiutė – ta pati, kuri numezgė šaliką. Ir kuri buvo šiek tiek panaši į senąją damą su virtuvės receptų knyga: toks pat blyškus ir ramus veidas, tokios pat gana stiprios rankos trumpais pirštais; tik močiutės pirštus puošė storas vestuvinis žiedas, metai iš metų zulinęs odą ir palikęs joje neišdildomą žymę. Žiedo kraštus dengė dėmėta susiraukšlėjusi oda: kūnas stengėsi pasiglemžti simbolį, su juo susilietęs, keitė savo formą. „Jonvabaliai, – sakydavo močiutė, – tai nukritusios žvaigždės. Buvau dar tokia maža, kad man neleisdavo naktinėti, o vasaros vakarai būdavo tokie ilgi! Mažiausiai porą valandų pro langinių plyšius dar skverbdavosi šviesa. Ji švelniai slysdavo kilimu, kildavo mano lovos kojomis, o paskui kojos viršuje pritvirtintas varinis bumbulas staiga imdavo žibėti. Žinojau, kad praleidžiu patį gražiausią reginį – tą akimirką, kai saulė panyra į jūrą, kai ji pasidaro kaip vynas arba kraujas. Todėl naktinius marškinius susirišdavau į mazgą, supranti? Į tvirtą mazgą aplink juosmenį. Ir nulipdavau žemyn, kabindamasi į pinučius. Tikra beždžionėlė! Tada skuosdavau iki pat lauko pabaigos, iš kur buvo matyti jūra. Vėliau, kai jau visai sutemdavo, supdavausi ant vartų už šilkaverpių fermos – jie niekada nebūdavo rakinami... Ten juos ir išvydau. Jie staiga atsukrido. O gal išlindo iš žemės. Taip ir nesužinojau. Tyliai kabojo ore, tupėjo ant žolės... Aš nebejudėjau, nedrįsau net kvėpuoti... Buvau apsupta žvaigždžių.“

Metro traukinys ėmė lėtinti greitį. Sevro-Lekurbo stotelė. Dar trys stotelės, o gal keturios – nelygu, kokia būdavo diena ir Žiuljetos nuotaika. Virpantis metalas, signalas. Staiga ji atsistojo ir puolė pro duris kaip tik tą akimirką, kai jos buvo beužsidarančios. Tarp durų liko suspaustas jos švarko skvernas,

ji staigiai trūktelėjo jį ir sustingusi, kiek uždususi, liko stovėti perone – o traukinys jau tolo. Rytmečio pilkumoje keletas žmonių, įsisupę į storus paltus, skubėjo išėjimo link. Kas gi vasario mėnesį ryte vaikštinėja savo malonumui, klaidžioja gatvėmis iškėlęs galvą, stebėdamas debesų formą arba smalsiai dairydamasis naujos krautuvėlės ar keramikos dirbtuvės? Niekas. Iš šiltų butų žmonės lėkė į biurus, gėrė kavą, žiovaudami aptarinėjo dienos darbus, paskalas, naujienas – visuomet slegiančias. Nuo stotelės, kurioje Žiuljeta kasdien išlipdavo, iki jos agentūros durų tereikėjo pereiti vieną gatvę. Laiptai, šaligatvio galas, po to kairėje – drabužių valyklos, tabako krautuvėlės ir kebabinės vitrinos. Tabako krautuvėlės lange dulkėjo plastikinė Kalėdų eglutė, vis dar apkabinėta girliandomis ir blizgančio popieriaus kaspiniais. Vietoje žvaigždės ant viršūnės užmaukšlinta raudona kepuraitė baltu bumbulu karojo kaip šlapias skuduras.

Žiuljetai norėjosi pamatyti ką nors kita. Ji nuėjo prie rajono plano stotelės gale: įsukusi į pirmą gatvę dešinėje, o paskui ties antra sankryža dar kartą pasukusi į dešinę, ji užtruktų tik dešimt minučių. Šiek tiek paėjėjusi, sušiltų. Net neveluotų – beveik. Vis tiek agentūrą atidarys Klojė. Ta mergina nesveikai punktuoli, o ponas Bernaras, direktorius, niekada nepasirodo anksčiau nei pusę dešimtos.

Žiuljeta pradėjo sparčiai žingsniuoti gatve, paskui prisivertė sulėtinti žingsnį. Jai reikia atsikratyti įpročio lėkti kaip akis išdegus tiesiu taikymu į tikslą. Jos nelaukia nieko įdomaus, ničnieko: bylos, kurias teks pildyti ir dėlioti, ilgas nuobodžių darbų sąrašas, gal vienas kitas susitikimas. Puikios dienos. Tik pamanykite, dėl to ji ir pasirinko tokį darbą!

Dėl bendravimo su žmonėmis, kaip buvo sakoma darbo skelbime, į kurią ji atsiliepė, taip, dėl bendravimo su žmonėmis, dėl galimybės užmegzti santykį su kitais ir iš žvilgsnio nuspėti jų svajones bei troškimus ir netgi užbėgti šiems už akių, surasti jaukų lizdelį, kur tos svajonės galėtų sleistis, kur baikštuoliai atgautų pasitikėjimą savimi, sielvartaujantieji vėl imtų šypsotis, kur vaikai augtų užuovėjoje, saugančioje nuo talžančių ir su šaknimis raunančių vėjų, kur senoliai ir pavargėliai be nerimo lauktų mirties.

Ji iki šiol prisimena savo pirmąjį susitikimą – tai buvo skubančių trisdešimtmečių pora, ji pasiūlė jiems kavos prieš užeinant į daugiabutį: „Man reikia geriau jus pažinti, kad susidaryčiau vaizdą apie jūsų lūkesčius“, – pasakė ji užtikrintu balsu, nors tą akimirką toli gražu taip nesijautė. „Susidaryti vaizdą apie jūsų lūkesčius“ – jos manymu, ši frazė skambėjo gerai: perskaitė ją brošiūroje, kurią kiekvienam darbuotojui buvo davusi agentūros vadovybė, tačiau vyras tik nužvelgė ją kilstelėjęs antakį ir iškalbingai patapšnojo sau per laikrodį. Moteris skaitė žinutes išmaniajame telefone, ji nepakėlė akių net ir lipdama laiptais, o nustėrusi Žiuljeta lemeno aprašymą, kurį išvakarėse buvo išmokusi atmintinai: tašytas akmuo ir žavingas osmaniškasis stilius, atkreipkite dėmesį į plyteles hole, jis buvo restauruotas išsaugant originalius fragmentus, labai rami aplinka, liftu galima pasikelti iki penkto aukšto, ir, matote, koks storas kilimas ant laiptų. Jai atrodė, kad jos balsas sklinda iš labai toli, juokingai plonas, damą vaizduojančios mergaitės balselis, jai buvo gaila savęs pačios, o gerklę gniaužė absurdiškas noras pravirkti. Pora greitosiomis apžiūrėjo butą – trijų kambarių, langai į kiemo pusę, – o ji uždususi vos spėjo jiems iš paskos. Žodžiai skriejo,

grumdėsi: aukštos lubos senoviniai židinio lipdiniai daug vietų daiktams susidėti deimanto raštu išklotas parketas, tokių retai pasitaiko, galimybė įrengti pusaukštį ir ten įkurti papildomą miegamąjį arba darbo kambarį... Jie jos nesiklausė, nežiūrėjo vienas į kitą, neuždavė nė vieno klausimo. Ji narsiai pamėgino jų paklausinėti: ar grojate pianinu, gal turite vaikų arba?.. Nesulaukusi atsakymo, Žiuljeta kluptelėjo ant saulės spindulio, krantinčio ant dulkėtos parketo lentelės, jos balsas vis labiau tolo ir dabar buvo toks silpnas, kad niekas nebūtų jo išgirdęs: butas per visą namo ilgį, labai šviesus, virtuvė jau nuo devynių ryto saulėta... Jie jau buvo išėję, ji vijosi juos bėgte. Gatvėje ištiesė savo vizitinę kortelę vyriškiui, šis nė nežvilgtelėjęs įsikišo ją į kišenę.

Ji žinojo, kad jų nebepamatys.

Žiuljetą į tikrovę gražino kiro klyksmas. Ji sustojo ir pakėlė akis. Išskleidęs sparnus, paukštis suko ratus jai virš galvos. Po juo užslinko žemas debesis, jo snapas, kūnas dingo, liko tik sparnų galai ir klyksmas, tebeaidintis tarp aukštų sienų. Staiga jis nutilo. Merginai į veidą trenkė vėjo gūsis, ir ji susvyravo. Atsitokėjusi apsižvalgė. Gatvė buvo niūri, tuščia, apstatyta daugiaaukščiais, nuo kurių luposi ilgais drėgnais dryžiais išmargintas tinkas. Ko jai čia prirėkė? Žiuljeta suvirpėjo, įsikniaubė į savo storą šaliką ir vėl leidosi žingsniuoti.

– Zaida!

Šūksnis, regis, sklido kažkur iš labai aukštai, bet jos link bėganti mergaitė į jį nekreipė dėmesio; lanksti ir žvitri, ji prarė tarp Žiuljetos ir apverstos šiukšliadėžės, iš kurios virto perdirbti skirtos plastiko atliekos, ir, suglaudusi plonas kojeles, ėmė striksėti ant slidaus asfalto. Žiuljeta atsigrėžusi stebėjo, kaip ji tolsta – besiplaikstančiu sijonu, žaliu megztinuku, dviem

šokčiojančiomis kasomis... ir jos žvilgsnis užkliuvo už aukštų surūdijusio metalo vartų: kad liktų praviri, į juos buvo išprausta knyga – *knyga!* Ant vartų kabėjusioje metalinėje emaliuotoje lentelėje – tarsi iš kokio filmo apie karo metą, pagalvojo ji – didelėmis mėlynomis raidėmis išraitytas užrašas skelbė: *Knygos be ribų.*